

Dr. Lucia Leon Borcea

Ioan Ungureanu

În numărul XXVI/2 al publicației *CARPICA*, semnalăm existența în patrimoniul muzeului băcăuan de istorie, a unui fond de documente “ION BORCEA”, constând în principal din scrisori, adrese, notițe de mână și tipărituri ce au aparținut savantului și soției sale.

În articolul amintit am încercat să analizăm și să comentăm prin mijloace științifice corespondența inedită destinată savantului Ion Borcea, aceasta fiind prezentată, pentru autenticitate, în facsimile în paginile cărții.

După cum arătam atunci, în acest fond se află și un număr de 14 documente, mai cu seamă scrisori inedite destinate soției savantului, la domiciliul familiei din Iași, strada Buzdugan 1, asupra cărora ne-am propus să ne aplecăm în articolul de față, motivat de faptul că Lucia Leon Borcea a fost o distinsă personalitate a medicinei românești și o prezență activă în cadrul unor inițiative caritabile, dar și pentru că în scrisorile adresate unuia sau celuilalt de către renumiți specialiști din țară și din străinătate, mesajul științific este integrat sau alternat cu cel de curtoazie familială.

Strălucire sub aura unor nume de prestigiu: Nicolae Leon și Ion Borcea...

Dintre scrisorile de referință, unele fac repetate și insistente trimiteri la activitatea a două prestigioase nume de savanți români: profesorul NICOLAE LEON, tatăl Luciei și, respectiv, ION BORCEA, soțul acesteia. Pentru a ne motiva mai bine subtitlul propus vom încerca să ne oprim puțin asupra personalității celui dintâi, întrucât la cel de al doilea ne-am referit în numărul trecut al volumului *CARPICA*.

Nicolae Leon a trăit între anii 1862 și 1931 și a fost elev și colaborator al renumitului biolog german Ernest Haeckel¹ de la care și-a însușit concepția

¹ Mic Dicționar Enciclopedic, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică, , 1978, p. 1333.

darwinistă a evoluționismului². El este întemeietorul învățământului și cercetărilor românești de parazitologie și autorul unor lucrări științifice de referință, ca **“Entomologia medicală”** și **“Contribuții la studiul paraziților din România”**³.

În acest domeniu, el a creat o puternică școală la Iași, iar rezultatul cercetărilor sale în domeniul helmintiazelor și malariei au fost recunoscute pe plan mondial⁴. Inițiind primele cercetări asupra epidemiologiei malariei în România, a contribuit substanțial la eradicarea acestui flagel⁵. Cercetările sale și ale altor colaboratori în ce privește entomologia, bacteriologia și epidemiologia au stimulat inițierea unor mari acțiuni curativo-profilactice ca vaccinarea antiholerică dintre anii 1913-1916 sau studiul asupra infecției streptococice în Moldova, realizat în colaborare cu fundația Rockefeller, între anii 1936-1939 și, nu în ultimul rând, campania antimalarică extinsă la scară națională⁶.

În scopul înfăptuirii campaniei antimalarice, Nicolae Leon a realizat cartografierea tuturor zonelor impaludate din România, ca bază de plecare a cărei finalitate a fost eradicarea malariei la scară națională, acțiune începută de profesorul Mihai Ciucă și continuată de D. Cornelson și E. Ungureanu⁷.

Discipol al teoriei evoluționiste, Nicolae Leon, ca medic și, totodată, biolog, atrăgea atenția încă din lecția sa inaugurală de la Institutul de Medicină și Farmacie din Iași, ținută în anul 1899, asupra legăturii și a rolului aplicării științei zoologice în medicină, fapt pentru care va denumi disciplina ce o va conduce până la moartea sa, drept **“Curs de istorie naturală medicală și parazitologie”**⁸.

Activitatea sa științifică a fost încununată și de îndeplinirea funcției de rector al Universității din Iași, în anii ce au urmat primului război mondial, calitate în care și-a manifestat înaltele virtuți umaniste, combătând anumite curente naționaliste, șovine, antisemite și xenofobe infiltrate în anumite cercuri studențești de influență cuzistă⁹.

Sub asemenea înalte concepții științifice și virtuți umaniste aveau să se formeze la școala profesorului N. Leon o pleiadă de medici și biologi, între care și propria sa fiică, Lucia.

2 Ibidem, vezi Leon, Nicolae, p. 1427; vezi și comunicarea prof. dr. C. Gh. Marinescu, **“Medici ieșeni în viața social-politică a țării”**, în volumul **Centenarul învățământului medical superior din Iași, 1879-1979**, p.105.

3 Ibidem; Mic Dicționar Enciclopedic, p. 1427.

4 Istoria medicinei românești, București, Editura medicală, 1972, p. 337.

5 Centenarul învățământului medical superior din Iași, vol. cit., Cuvântarea prof. dr. Gh. Scripcaru, rectorul I.M.F. Iași, p. 39.

6 Ibidem, comunicarea prof. dr. doc. I. Hăulică, **“Orientări fundamentale ale cercetării medicale ieșene”**, p. 81.

7 Ibidem.

8 Ibidem.

9 Ibidem, comunicarea citată a prof. dr. C. Gh. Marinescu, p. 107.

Lucia Leon a urmat cursurile I.M.F. Iași, specializându-se în obstetrică și parcurgând gradele medicale până la cel de profesor. Urmare a conștiinciozității și a competenței profesionale a ajuns în situația de a i se încredința la începutul anilor '20 conducerea serviciului de obstetrică din cadrul maternității ieșene. Totodată, desfășura o prodigioasă activitate la catedra de obstetrică a Institutului de Medicină¹⁰.

Asupra sentimentelor de dragoste pentru om și profesiunea aleasă, față de munca devotată și responsabilă pusă și pe seama moștenirii acestor virtuți de la tatăl său, fac referire unele dintre scrisorile care ne-au inspirat aceste rânduri. Asemenea aprecieri, ca și omagiile adresate profesorilor Leon și Borcea se desprind din scrisorile expediate de dr. Eugen Aburel, aflat la specializare la Paris ¹¹, de la dr. V. Dobrovici, dr. Ana Forăscu Negulescu din Suceava ș.a. În acest sens merită menționate cuvintele de recunoștință ale dr. Eugen Aburel pentru recomandarea și sprijinul ce i l-a acordat profesorul Ion Borcea de a se specializa pe lângă profesorul Anthony din Paris și, respectiv, la clinicile lui Tarnier și Le Lorient¹²: “Vă rog să arătați încă odată mulțumirile mele D-lui Profesor Borcea pentru recomandarea la Prof. Anthony. S’a purtat foarte drăguț cu mine și mi-a acordat tot sprijinul reamintindu-și cu plăcere de zilele petrecute la dv.”¹³.

.... dar și a propriei personalități

Fire muncitoare și energică, dr. Lucia Leon Borcea nu era una din acele personaje care să se mulțumească a lăncezi și a se bucura de ceea ce oferă uneori fără implicare, fără angajare personală, în suficiența ce aparent se poate instala sub paravanul unor nume deja consacrate. Chiar și din corespondența la care ne referim se pot distinge câteva coordonate în care se înscria activitatea sa profesională: specialist exigent cu sine și receptiv la noutățile în domeniu; neobosit instructor al cadrelor tinere din subordine; o viață științifică activă, dimensionată de prezența la congresele internaționale de specialitate ca și de activitatea în cadrul catedrei de obstetrică a I.M.F. ce era condusă pe atunci (între 1923 și 1935) de profesorul N. Zaharescu – Caraman¹⁴; în fine, un conducător cât se poate de exigent cu personalul din subordine.

10 Vezi doc. nr. 13 și 14, scrisorile adresate de C. Kilimoglu și Clémence Șumuleanu.

11 Doc. nr. 3 și 4, scrisorile dr. Eugen Aburel.

12 *Ibidem*, doc. nr. 4.

13 *Ibidem*, doc. nr. 3.

14 *Centenarul învățământul medical superior din Iași*, vol. cit., comunicarea prof. dr. doc. Gh. Bădărău, “Dascăli și școli în învățământul medical ieșean”, p. 72-73.

Pe numele dr. Lucia Leon Borcea, la domiciliul din Iași, str. Buzdugan Nr. 1 sau la Maternitate soseau diverse materiale publicistice sau scrisori ce conțineau informații cu privire la noutățile terapeutice de la renumite clinici și farmacii europene, așa cum este, spre exemplu, broșurica intitulată **“Quelques Spécialités Nouvelles”** (Câteva specialități noi) care popularizează terapia cu medicamente pe bază de sulf (pucioasă), editată de Farmacia Pierre Brisson & C-ie a Spitalului de Boli Interne din Paris și care poartă pe plic data de expediere 15 octombrie 1925¹⁵.

Informațiile ce îi soseau prin corespondență vizau, după cum am arătat mai sus, atât noutățile în materie, cât și unele date comparative cu privire la tehnica medicală folosită în obstetrică, în raport cu clinica ieșeană, fapt ce se constituia, în sine, ca un factor foarte important de progres. Iată, de pildă, ce îi scria la 17 aprilie 1928, dr. Eugen Aburel, despre cele văzute în unele clinici europene: “În drum (spre Paris – n.n.) ne-am oprit prin toate orașele mari și am văzut lucruri extrem de interesante. La clinica lui Kubyny din Budapesta mi-a arătat clișee frumoase de pelviradiometrie și de diagnostic al sarcinei. Asemeni am vizitat frumoasele clinice din Viena unde am văzut aparatul de insuflații tubare. Cum spuneai și dv. **am remarcat și eu că acușmente** (instrumente și aparatură folosite la naștere – n.n.) **nu prea au** (sub. ns.) ci mai mult ginicologie și cancer unde întrebuițează larg curiterapia.

În Elveția maternitățile îs foarte frumoase la Zürich și Berna. Ei țin femeile separate de copii în saloane deosebite, ca asepere pentru copii, liniște pentru mame, și reglementarea suptului căci nu-i aduce la supt decât la ore fixe. Asemeni 6-8 ore după facere și apoi zilnic fac femeile gimnastică suedeză în pat câte 10-15' ca profilaxie a flebitelor.

La Geneva Prof. Benttner m'a primit foarte bine și m'a întrebat de dv. Îmi spunea că v'a cunoscut și că poate va trece prin Iași dacă va veni vara asta în România”¹⁶. Tot același autor îi scria din Paris la 23 decembrie 1928:

“Mult Stimată Doamnă Doctor

În o comunicare ce am făcut cu Prof. Brindeau la Soc. Obstetrică am avut mulțumirea sufletească a cita și un caz similar observat în serviciul dv.”¹⁷.

În aceeași notă se înscriu și observațiile unui alt elev și discipol al dr. Lucia Leon Borcea, dr. V. Dobrovici, cel care își are baștina în Godineștii Bacăului (azi, sat ce aparține de comuna Vultureni, jud. Bacău). Iată ce îi scria acesta la 15 mai 1931: “Prea Stimată Doamnă Doctor,

¹⁵ Vezi doc. nr. 2 (copertile).

¹⁶ Vezi doc. nr. 3, prima scrisoare de la dr. Eugen Aburel.

¹⁷ Vezi doc. nr. 5, a treia scrisoare de la dr. Eugen Aburel.

În București, îndeajuns de ocupat cu stagiul militar, am căutat pe cât mi-a fost cu putință să fac cunoștință și cu viața spitalicească de aici și mai cu seamă în Direcția Obstetricii.

Constatările mele, nepărtinitoare și juste nu-mi îngăduesc să aștept sosirea în Iași pentru a vi le spune. Localul în adevăr mai mare, organizarea serviciului, curățenia, **tehnica și arta obstreticală ieșană însă sunt pe acelaș plan și dacă n-aș fi puțin curtenitor față de București, ca musafir, ar trebui să afirm chiar superioritatea Iașului** (sub. ns.). Întâmplarea a făcut să asist la o versiune și extragere; **deprins cu arta obstetricală a Domniei Voastre, aici nu am avut ce admira**" (sub. ns.)¹⁸.

Din cele relatate mai sus se deduce și o altă calitate a dr. Lucia Leon Borcea, anume aceea a preocupării constante de formare a unor cadre tinere, bine pregătite în domeniu și care să facă cinste școlii ieșene, pentru aceasta dându-și, fără preget, întreaga silință.

După cum s-a văzut, însăși specializarea dr. Eugen Aburel în Franța se datorează familiei Borcea, prin recomandarea ce i s-a făcut de către savantul român la prietenul său francez, prof. Anthony. Profunda recunoaștere de către Eugen Aburel pentru această favoare rezultă tranșant și din scrisoarea ce i-o adresează Luciei Borcea la 23 decembrie 1928: "(...) **nu voi uita niciodată că primile noțiuni în acușmente le am de la dv.**"¹⁹.

Dintre discipolii care își exprimă cu aceeași nonșalanță recunoștința, îl cităm și pe doctorul V. Dobrovici: "Numai aici într'un serviciu străin (la București – n.n.) mi-am dat seama de mulțumirea ce o simți când ești pregătit suficient într'o direcție **și cât de recunoscător trebuie să fie cineva față de acei de la care a învățat**" (sub. ns.)²⁰.

În același spirit de caldă apreciere sunt și cuvintele cu care i se adresează doctor Z. Vitner, printr-o scrisoare loco nedată: "Ultimele împrejurări mă fac din nou mult datoare față de D-voastră. **Mulțumirile și recunoștința ce vi le păstrez au crescut cu fiecare zi trăite lângă D-voastră.**

Pentru exemplu de muncă, pentru bunătatea ce vă caracterizează, pentru bunăvoința mare ce ați avut față de mine, vă voi rămâne totdeauna recunoscătoare"²¹ (sub. ns.).

Însăși doctor E. Gârneață, care mai târziu va deveni subiectul unor întâmplări dramatice ce vor afecta și imaginea Luciei Borcea, după cum vom

18 Vezi doc. nr. 7, prima scrisoare de la dr. V. Dobrovici.

19 Vezi doc. nr. 5

20 Vezi doc. nr. 7.

21 Vezi doc. nr. 12, scrisoarea primită de la dr. Z. Vitner.

vedea în ultimul capitol, îi va scrie la un moment dat: **“Recunoscătoare pentru tot ce ați făcut pentru mine de 3 ani de când mi-ați permis să învăț și să lucrez pe lângă D-voastră, vă rog să primiți asigurarea sincerei mele stime”**²² (sub. ns.).

În legătură cu cele de mai sus mai trebuie adăugat că munca mentorului, adică a Luciei Leon, cu discipolii săi a fost o investiție bine făcută. Este semnificativ modul cum îi va caracteriza, mult mai târziu (mai exact, după o jumătate de secol), pe unii dintre aceștia, profesorul dr. docent Gh. Bădărău: “(...) Eugen Aburel, devenit conducător al clinicii (de obstetrică din Iași – n.n.) din 1935, s-a dovedit un spirit cu adevărat înnoitor în specialitate. Dotat cu vădit simț al investigației științifice, a elaborat metode originale de analgezie în obstetrică, studii de dinamică a miometrului etc., reușind să dezvolte în clinică un centru de cercetare științifică în specialitate.

În aceeași școală s-a dezvoltat și continuatorul său la catedră, prof. V. Dobrovici, care la rândul său a format o pleiadă de elevi ce ilustrează azi în calitate de conducători, clinicile de obstetrică și ginecologie Iași”²³. Credem că orice alte comentarii devin de prisos.

Printre rândurile respectivei corespondențe se desprinde și faptul că dr. Lucia Leon Borcea era bine cunoscută în lumea specialiștilor de talie europeană, prin prezențele ce le avea la congresele de medicină și prin noutatea comunicărilor științifice pe care le susținea ca rezultat al experienței personale și al școlii ieșene de obstetrică, dobândite prin activitatea din clinică și de la Institutul de Medicină și Farmacie. “(...) Prof. Brindeau – scria Eugen Aburel – mi-a spus că vă cunoaște de la congrese și că îl vizitați când veniți la Paris. Mi-a arătat “Analele Universității din Iași” ce le primește regulat de la Dl. Prof. Borcea”²⁴.

Iar într-o ultimă scrisoare ce poartă data de sosire pe ștampila poștei din Iași, de 3 aprilie 1929, același autor îi scria: “De multe ori vorbesc de dv. cu Prof. Anthony care îmi este un sine proteguitor de la recomandarea D-lui Borcea.

Am putut ceti în ziare polemica ce ați avut cu dr. Plăcințeanu și care își ia în serios titlul obținut de obstetrician. Are televiziune (cu sensul că își arogă calități de vizionar – n.n.) și se vede deja șeful suprem”²⁵.

Un alt specialist, dr. Kilimoglu, între rândurile ce i le expedia pe 12 decembrie 1935, însera și următoarele cuvinte neechivoce: „(...) știu bine

22 Vezi doc. nr. 9, scrisoarea primită de la dr. El. Gârneață.

23 Centenarul învățământului medical superior din Iași, vol. cit., comunicarea prof. dr. doc.

Gh. Bădărău, “Dascăli și școli în învățământul medical ieșean”, p. 72-73.

24 Vezi doc. nr. 4, a doua scrisoare de la dr. Eugen Aburel.

25 Vezi doc. nr. 6, a patra scrisoare de la dr. Eugen Aburel.

abnegațiunea, toată munca devotată și dezinteresată pe care mata o depui de atâția ani la Institut” (de medicină - n.n.)²⁶.

Între unele suspiciuni colegiale, acte caritabile și a fi bună amfitrioană

În mod firesc, în raporturile interumane dintr-o colectivitate pot să apară unele asperități generate, ca și în cazul nostru, fie din unele eșecuri profesionale, de neglijențe în serviciu sau de colportarea unor discuții neprincipiale. Pentru ilustrare ne-am oprit la două scrisori loco Iași, adresate personajului nostru de către cunoscutul doctor și viitor profesor la I.M.F., V. Dobrovici și de către dr. Elena Gârneață.

“Stimată Doamnă Doctor,

Faptul că aseară nu mi-ai răspuns la salut, - scrie V. Dobrovici – mă face să cred că sunteți supărată pe mine și mă decide să vă fac mărturisirile mele în scris:

În toată chestiunea care v-a tulburat mult în ultimul timp, nu numai că nu sunt vinovatul principal, dar nu am absolut nici o vină.

Pentru că Domnia-Voastră nu este convinsă de acest adevăr, eu pot face dovada precisă a vinovatului, aducându-l pe el personal să repete în fața Domniei-Voastre exact cele spuse soțului pacientei (Este de presupus că se referă la unele necazuri legate de tratamentul aplicat unei paciente – n.n.).

Dacă vinovatul vine și își mărturisește fapta, dacă o parte din personalul medical l-au auzit înmulțându-și acuzațiile, de ce Domnia Voastră să vă lăsați influențată și să mă socotiți pe mine cel cu păcatul (...)”²⁷.

Probabil că, legat de aceleași împrejurări, căuta să se disculpe și dr. Elena Gârneață (nu putem emite decât prezumția, întrucât scrisoarea nu este datată - n.n.):

“Mult Stimată Doamnă Doctor,

Fiindcă de 3 zile cu foarte multă părere de rău constat că D-voastră sunteți supărată pe mine și fiindcă consider aceasta ca o nedreptate ce mi se face, cred și vă rog chiar Stimată Doamnă să-mi spuneți cu ce v’am oropsit (? – cuvânt parțial lizibil – n.n.) pentru că din tot sufletul î-mi (cf. grafiei originale – n.n.) cer mii de scuze. Iar dacă intrigăria pusă la cale contra mea – vă va face să mă îndepărtați de D-voastră, vă rog să știți și D-voastră că de voiui fi vinovată voiui primi cu resemnare, iar dacă nu timpul vă va dovedi ce au urmărit prin această îndepărtare (....)”²⁸.

26 Vezi doc. nr. 13, scrisoarea primită de la dr. C. Kilimoglu.

27 Vezi doc. nr. 8, a doua scrisoare de la dr. V. Dobrovici.

28 Vezi doc. nr. 9, scrisoarea primită de la dr. El. Gârneață.

Dincolo de micile animozități colegiale, nu am putea ilustra un portret cât de cât obiectiv al personalității sale dacă nu am alătura calităților de vrednic, bun și exigent specialist, pe cele care evidențiază comportamentul său în viața particulară.

Din scrisorile ce i-au fost adresate se desprind și unele referiri la activitatea umanistă, filantropică, a medicului Lucia Leon Borcea. Spre exemplu, apelul tipizat și expediat la 12 iunie 1933 de către Oficiul Parohial Ortodox Român, Năsăud, Filiala Feldru, care anexase și un număr de ilustrate tip carte poștală în contravaloare de 10 lei bucata (reprezentând imaginea Înălțării Domnului), în scopul edificării unei biserici ortodoxe cu hramul respectiv, în comuna Feldru, de sub Munții Rodnei, pentru românii de aici care “n’au unde să-și plece capul și sunt nevoiți să se roage lui Dumnezeu în biserica altei confesiuni”²⁹.

În scopuri de binefacere organiza recepții sau “ceaiuri” în Iași sau în București³⁰ prin care se obțineau fonduri destinate unor neajutorați sau loviți de calamitățile naturale, de pildă pentru înfometaji din Basarabia³¹.

Caracterizarea pozitivă a acestui suflet nobil și distins rezultă și din formulele de politețe și expresiile cu care cei ce au cunoscut-o i se adresau, am putea spune, dezinteresat, cu apelative care nu trebuie înțelese ca simple gesturi de complezență ci, mai curând, ca sentimente exprimate în mod sincer. Cităm câteva din acestea: “(...) cunoaștem sufletul nobil și dragostea ce este moștenită de la regretatul D-voastră tată și scumpul nostru profesor, de a veni în ajutorul celor fără sprijin (...)” – dr. Ana Forăscu Negulescu, din Suceava;³² “ (...) sufletul cel mai bun și mai simțitor (...)” dr. C. Kilimoglu, Iași³³.

Calitatea sa de bună și primitoare gazdă rezultă din mai multe scrisori adresate familiei Borcea. Pe această temă ne-am referit succint și în numărul trecut al revistei *CARPICA* și de aceea nu este cazul să mai insistăm. Să-i amintim ca interlocutori și prieteni recunoscători pentru modul deosebit în care au fost primiți în cadrul familiei Borcea, atât la Iași cât și la București, pe unele personalități științifice de talie mondială, ca savanții francezi Henri Focillon, Paul Henry și Charles Perez, pe consilierul Legației Japoniei la București, Harima, ca și pe familia oamenilor de știință iugoslavi – Ivan și Danitsa Georgevici, care activau la universitățile din Belgrad și Zagreb, precum și la Stațiunea de Cercetări Oceanografice din Split.

29 Vezi doc. nr. 1.

30 Vezi doc. nr. 14, scrisoarea primită de la Clémence Șumuleanu.

31 *Ibidem*.

32 Vezi doc. nr. 10, prima scrisoare de la dr. Ana Forăscu Negulescu.

33 Vezi doc. nr. 13.

Un gest cu urmări fatale și un scandal de proporții.

Cum nu toate lucrurile se desfășoară în făgașul lor normal și cum viața este, în general, plină de neprevăzut, o situație dintre cele mai nefericite avea să se creeze într-un moment de apogeu al activității persoanei de care ne ocupăm.

Dr. Lucia Leon Borcea conducea serviciul obstetrică din cadrul maternității după regulile și rigorile impuse într-o instituție de sănătate și cu atât mai mult în una cu asemenea profil. Altfel spus, era de o exigență contrastantă cu reala ei bonomie. Inspecția zilnică se concretiza cu observații de rigoare adresate personalului, începând cu medicii de serviciu și continuând cu felceri, moașe și îngrijitoare, iar neregulile se înlăturau pe loc. Nu era zgârcită nici cu laudele atunci când acestea erau binemeritate, de genul “ai îngrijit-o bine Dobrovici” (pe pacientă - n.n.)³⁴, după cum nu trecea cu vederea abaterile de la jurământul și exigențele lui Hippocrate, chemându-și subordonații “la judecată” dacă aceasta se impunea³⁵.

Exercitându-și responsabilitățile într-o asemenea manieră, care, desigur, nu putea fi și pe placul celor delăsători, pe acest fond avea să se creeze, din nefericire, o situație tragică, cu urmări dramatice în plan moral și social. În speță, este cazul sinuciderii medicului Elena Gârneață, la puține zile după ce aceasta împlinise vârsta de 33 ani, într-o fatidică zi de miercuri 13 noiembrie 1935³⁶.

În urma nemulțumirii unei paciente față de tratamentul aplicat de dr. Elena Gârneață, aceasta a atras o mustrare severă din partea șefei maternității, căreia i s-a replicat, însă, pe un ton ridicat de către vinovată. Această situație penibilă a atras după sine una și mai gravă: față de reacția neașteptată a celei în cauză, au cedat nervii dr. Lucia Leon Borcea, care i-a aplicat o palmă³⁷.

Femeie voinică, dar cu psihic labil, Elena Gârneață își va pune rapid în aplicare un plan perfid și fatidic de a se “răzbuna” pe cumătra ei: imaginându-și un viitor statut de martiră în ochii colegilor și ai opiniei publice, acest personaj sinistru, care anterior avuse-se mult de lucru cu poliția³⁸, va recurge la măsura limită de a-și pune capăt zilelor. Capricioasa doctoriță care altădată nu avea suficiente cuvinte de recunoștință pentru a lucra alături de Lucia Leon Borcea, constatând că de la aceasta are ce învăța³⁹, cea care a căutat și a reușit să se

³⁴ Vezi doc. nr. 8.

³⁵ Vezi doc. nr. 14.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Vezi doc. nr. 11 și 14.

³⁸ Vezi doc. nr. 11.

³⁹ Vezi doc. nr. 9.

înrudească cu șefa sa care i-a botezat ultimul născut⁴⁰, în urma faptei sale nesăbuite lăsa în grija soțului o fetiță de 6 ani și un băiețel de 3 ani și 8 luni (Corneliu), cel botezat de dr. Borcea. Toate acestea constituiau suficiente motive pentru a exacerba emoția colegilor și a opiniei publice, mai ales prin interpretările senzaționale ce își găseau locul în presa vremii.

Scandalul creat în jurul acestor evenimente regretabile, stimulat și de unele categorii de personal din cadrul clinicii dar și al lumii medicale, mai mult sau mai puțin interesate în denaturarea faptelor și nuanțarea lor nu atât prin prestigiul sinucigașei, care era, în fond, o anonimă ci, mai ales datorită prestanței doctoriței Borcea și al renumelui regretatului profesor N. Leon cât și al savantului Ion Borcea -, a depășit cu mult hotarele Iașului, căpătând amploare națională. Presa ieșeană ca și cea centrală, prin rubricile faptelor de senzație, redau în diverse chipuri, cu explicații cât mai picante și subiective conjunctura producerii acestei tragedii,⁴¹ cu scopul vădit de a-și vinde cât mai bine editorialele.

Desigur, nu poate fi neglijată starea de spirit și surescitarea nervoasă⁴² creată de această sinucidere, amplificate și de vâlva din mass media, asupra familiei Borcea. Dar, așa cum întotdeauna adevărații prieteni se manifestă constant și la bine și la rău, trebuie subliniat că unii specialiști consacrați, medici sau biologi, au luat o atitudine de disculpare și îmbărbătare prin scrisorile adresate Luciei Leon și familiei Borcea. Între aceștia îi amintim pe profesorul Mihai Băcescu, viitor membru al Academiei Române, pe doctor Ana Forăscu Negulescu, din Suceava, precum și pe profesorul dr. C. Kilimoglu de la Institutul de Medicină din Iași.

Ne oprim, mai întâi, la cele două scrisori trimise de dr. Ana Forăscu Negulescu la 18 noiembrie și, respectiv, la 7 decembrie 1935, prin care aceasta îi adresa calde cuvinte de afecțiune, solidaritate și îmbărbătare. Din aceste două misive se desprinde regretul autoarei după ce a aflat că dr. Lucia Borcea a fost “victima unei colegi nervoase” și mirarea “cum unii colegi (desigur cei mici la suflet și cei ce îți voiesc răul (...)) fac atâta caz. Căci dacă regretata colegă nu-și executa acum acest plan funest, era să-l puie în aplicare mai târziu. Nu era manifestarea (?) unui (?) (cuvinte fragmentare, text rupt – n.n.) om sănătos să facă ceea ce a făcut.

Căci D-voastră ca șefă, orice măsuri (?) ați fi luat, trebuia regretata, ca subalternă și ca ființă sănătoasă, să le fi executat, căci numai așa într’un serviciu poate fi ordine. Și când o șefă, care are mai multă experiență, face observație unei

40 Vezi doc. nr. 11 și 14.

41 Vezi doc. 10, 11 și 13.

42 Vezi doc. nr. 10, 11, 12, 13 și 14.

subalterne, ea trebuie s'o primească cu rezemtare (cf. grafiei orig. – n.n.) nu să răspundă pe un ton violent.

Regretăm toți (...) că s'a întâmplat tocmai sub D-voastră acest incident ca suflelele răle să profite, **a vă întuneca aureola** (sub. ns.) câștigată numai prin muncă; nu le va ajuta D-zeu"⁴³. În final, o sfătuia să își păstreze calmul, să nu-și sdruncine nervii "căci cu nimic nu ești vinovată de sinuciderea ei".

Menținând același ton de încurajare și în cea de a doua scrisoare, din decembrie 1935, dr. Ana Forăscu Negulescu constata că, trecând prin Iași, s-a convins că opinia publică "vă este favorabilă și nu vă aduce cătuși de puțin incriminări, **cum făceau prin ziare, cei interesați în cauză, atâta vâlvă**" (sub. ns.). Eu n-am cunoscut pe colega Gârneață, dar lumea spunea că i-ați făcut cinstea și i-ați botezat un copil. Așa că să fi primit 25 ca la poliție (lovituri – n.n.) și nu trebuia să riposteze prin nici un fel de gest, dacă era cu mințile întregi.

Apoi o persoană în tren a spus: "**ce atâta senzibilitate** (cf. grafiei orig. – n.n.) **la D-na Gârneață, dacă a atins-o puțin peste gură; dar când la poliție îi dădea cu vâna** (de bou – n.n.) **și o maltrata nu era senzibelă?** (cf. gr. orig. – n.n.) (sub. ns.) (...). D-ta la proces să fii calmă, să nu-ți distrugi nervii, căci nu iești cu nimic vinovată. (...). D-zeu să vă aibă sub paza lui și să amuțească gurile câtorva canalii"⁴⁴.

Cu aceeași notă de mahnire și apropiere sufletească, de aprecieri și îndemnuri de a depăși cu bine momentul creat de "drama inexplicabilă de la maternitate", i se adresa și prof. dr. C. Kilimoglu, la 12 decembrie 1935, împărtășindu-i gândul și situația "**torturei matala morale față de această năpastă năprasnică**" (sub. ns.). El și soția sa îi mărturisesc "indignarea noastră dureroasă față de atmosfera tendențioasă ce se caută a se crea în jurul acestei nenorocite întâmplări (sub. ns.), în care fatalitatea și numai fatalitatea ie de vină. Eu (...) deplor din adâncul sufletului această fatalitate oarbă care a trebuit să tulbure sufletul cel mai bun și mai simțitor (sub. ns.). Vă plângem din toată inima pe amândoi pentru tot amarul nemeritat ce îl îndurați (...)"⁴⁵ (s.ns.).

Aceleași sentimente sunt exprimate și printr-o frază desprinsă din scrisoarea de felicitare adresată la 6 ianuarie 1936 de profesorul Mihai Băcescu lui Ion Borcea, cu prilejul sărbătoririi patronimului, scrisoare asupra căreia ne-am oprit și în volumul XXVI/2 al publicației *CARPICA*: "Aceleași respectuoase dorinți de bine Doamnei – scrie Mihai Băcescu -; vă doresc, cu toată sinceritatea,

43 Vezi doc. nr. 10.

44 Vezi doc. nr. 11.

45 Vezi doc. nr. 13.

aleasă și trainică bucurie și, mai presus de toate, **satisfacția de a vedea triumful imediat al adevărului și dreptății** (presupunem că avea în vedere și cursul procesului aflat în derulare – n.n.) **asupra invidiei întunecate de primitive uri și de meschine interese, ce-au putut face pe unii să uite cu totul noțiunile de cinste și loialitate!”** (sub. ns.)⁴⁶.

În mod intenționat am lăsat la urmă câteva reflecții pe marginea scrisorii adresate Luciei Borcea, la 24 decembrie 1935, de cea de a doua nană a minorului Corneliu, Clémence Șumuleanu (cadru medical de pregătire medie), în care se substituie finului ei.

Otrava ce se degajă din cele 7 pagini de ciornă este zguduitoare; se observă invidia, răutatea, tonul jignitor, insinuarea, amenințarea și blestemul -, termeni care nu pot lăsa nemișcate nici obiectele, dar mi-te un suflet sensibil și nobil ca al dr. Lucia Leon Borcea. Pentru a-i desluși bine tonul și înțelesurile – pentru că, trebuie să recunoaștem, aceasta ne transmite și multe informații utile – o redăm, în funcție de spațiul aferent, în reproducere micșorată⁴⁷.

În orice caz, mult rău și neliniște sufletească va fi introdus cazul dr. Elena Gârneață în familia Borcea; nu numai o abatere și o diversiune temporară cu impact negativ asupra preocupărilor științifice și sociale pe care această familie le sluja cu credință, se pot lesne intui, ci putem presupune, fără a greși prea mult, că tragicul eveniment și ecourile sale și-au pus puternic amprenta asupra stării de sănătate a celor doi soți. Vor mai fi trecut doar câteva luni până când, la 30 iulie 1936, savantul Ion Borcea, aflat la masa sa de lucru de la Stațiunea de Cercetări Maritime de la Agigea, în scumpa sa ctitorie, își dădea duhul, copleșit de greutatea și grijile materiale și financiare pe care acest obiectiv științific le presupunea, dar și -zicem noi- de stresul și dezgustul ce au împietat asupra imaginii familiei sale în urma evenimentelor petrecute cu opt luni și jumătate mai înainte.

Obștescul sfârșit a intervenit la apogeul vârstei și al creației, la numai 57 ani, curmând nedrept, odată cu viața, săvârșirea multor împliniri, între care și aceea binemeritată de a face saltul de la statutul de membru corespondent la acela de titular al ACADEMIEI ROMÂNE.

46 Ungureanu, Ioan, **Savantul Ion Borcea – corespondență inedită**, în *Carpica*, XXVI/2, p. 143 (facsimil), 1997.

47 Foto: *scrib.ro*, 14

Dr. Lucia Leon Borcea

Résumé

L'étude met en valeur quelques documents inédites existantes dans les collections du Musée d'Histoire de Bacău, particulièrement la correspondance pendant 1920-1933 qui a appartenu à la famille de Leon Borcea, fondateur de la Station des Recherches Maritimes Agigea (dép. de Constanța).

Quelques aspects de la vie et de l'activité de savant I. Borcea on a publié en *Carpica*, XXVI/2.

Dans cet article l'auteur présente quelques documents qui ont appartenues à la femme de savant – Lucia Leon Borcea, fille de professeur et biologiste Nicolae Leon de Iassy, fondateur de l'enseignement roumain de parasitologie.

Lucia Leon a terminé l'Institut de médecine et pharmacie de Iassy, s'est spécialisé en obstétrique et a été nommé comme chef de la maternité locale, étant une membre active de la Chaire de spécialité de l'Institute.

Parmi ses disciples au compte de grandes personnalités de la science médicale de Iassy comme dr. Eugen Aburel et dr. V. Dobrovici.

L'article met en évidence les appréciations de ses collègues, disciples et personnalités de la science médicale européenne vis-à-vis de son professionnalisme et son humanisme et quelques aspects dramatiques de la vie de cette personnalité et de la famille de Ion Borcea.

Paris 17 April 1944

Mett stimulele lumina din la
Mito rima de sind sau pleura
si tina au rima interdentale a rima
un de alba si adiacent rima
un aranjament de plicuri

In stoma au un spul prin care
canta rima si au spul lumina
canta de interdentale. La stoma
lunga din plicuri au un aranjament
furnica de plicuri dentale si de diag
a rima. Stoma au un spul prin care
stoma din stoma au un spul prin care
de interdentale. La stoma
de au aranjament si au aranjament
un plicuri si au un aranjament
canta de interdentale. La stoma
La stoma interdentale la stoma
furnica la stoma si stoma

sa plicuri separate la rima
in stoma de stoma au un spul prin
spul plicuri separate rima si stoma
interdentale au un aranjament
la stoma. Stoma au un spul prin care
si stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care

La stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care

La stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care
stoma au un spul prin care

Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care

Paris 18 April 1944

Mett stimulele lumina din la
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care

La stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care

La stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care

La stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care

Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care

Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care

Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care
Stoma au un spul prin care

Doc. nr. 3 (N.I. 1463): Prima scrisoare de la dr.
Eugen Aburel (stanga).

Doc. nr. 4 (N.I. 1466): A doua scrisoare de la dr.
Eugen Aburel (dreapta).

Mult trimite salutul doctor
 In o comunicare ce am facut
 cu Prof. Brundaru la fac Obste
 am avut multumirea sufletului
 a cita si va ca simular obste
 in servirea dr. Caci nu
 vor avea maradate cu pui
 urmasi in acuzante le am
 de la dr.
 Am putut face asa fel
 ipre a unui camin de la
 la Paris. Era si mare.
 Impresia cu sibi va
 de in la Profesor Brundaru
 scribator servita si mult
 Aburel
 Paris 23/10/1914

Doc. nr. 5 (N.I. 1465): A treia scrisoare de la dr. Eugen Aburel.

Măst. Stănăscu, domnule dr. Borcea
 Împunându-mă eu, vă rog să
 primiți de la dr. Borcea respectul
 meu de scriitor.
 Cu multă încredere de dr. Borcea
 Prof. Athony, care mi-a dat un
 paragraf de la recomandarea dr. Borcea
 Am putut călători în țară, pe lângă
 ca să mă aflu în Plăsințuș, și
 ca să mă aflu în servicii, astfel obținând de
 către dr. Borcea, în Plăsințuș, și de cele
 de la dr. Borcea.
 Am avut mai multe în Paris
 și în țară, unde plăcerea și
 satisfacția pe care
 Primul vă rog să primiți domnule
 dr. Borcea, respectul
 meu.
 Eug. Aburel
 Respectuos domnule dr. Borcea
 dr. Leon Borcea

Doc. nr. 6 (N.I. 1464): A patra scrisoare de la dr. Eugen Aburel (stânga).

Pea Stănăscu, domnule dr. Borcea
 Cu multă încredere de dr. Borcea
 Prof. Athony, care mi-a dat un
 paragraf de la recomandarea dr. Borcea
 Am putut călători în țară, pe lângă
 ca să mă aflu în Plăsințuș, și
 ca să mă aflu în servicii, astfel obținând de
 către dr. Borcea, în Plăsințuș, și de cele
 de la dr. Borcea.
 Am avut mai multe în Paris
 și în țară, unde plăcerea și
 satisfacția pe care
 Primul vă rog să primiți domnule
 dr. Borcea, respectul
 meu.
 Eug. Aburel
 Respectuos domnule dr. Borcea
 dr. Leon Borcea

-2-
 domnule dr. Borcea, respectul
 meu.
 Primul vă rog să primiți domnule
 dr. Borcea, respectul
 meu.
 Eug. Aburel
 Respectuos domnule dr. Borcea
 dr. Leon Borcea

Doc. nr. 7 (N.I. 1459): Prima scrisoare de la dr. V. Dobrovici (dreapta)

